

İctihad Heveslisi Yeni Müctehidler

İCTİHAD HEVESLİSİ YENİ MÜCTEHİDLER

✗Târihte, İslam dâiresi içinde birçok mezhebler meydana geldi. Bunlar içinde hak olanlar var, bâtıl ve sapık olanlar var. Hak olsun bâtıl olsun mezheblerin adedi çoktu. Zamanımızda bâtıl mez-heblerin çoğunun mensupları yok gibi; adeta sadece isimleri kalmış. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat içinde mütaaalaa edilen sünnî mezheblerin çoğunun da bugün mensupları yok. Günümüzde sadece dördünün mensupları bulunuyor. Bu sünnî mezhebler, herkesin bildiği gibi Hanefî, Şâfiî, Hanbelî ve Mâlikî mez-hebleri olup hepsine birden **“Dört hak mezheb”** diyoruz. Zamanımızda, bu dört mezheb dışında mensubu en fazla olan ise Şiîlik.

Memleketimizde Hanefîler ekseriyette. İkinci olarak Şâfiîler var. Diğer iki mezheb mensupları yok denecek kadar az. Nüfusun kahir ekseriyeti Hanefî olduğu için bu memlekette herhangi dinî bir mesele konuşulacağı zaman Hanefî mezhebi üzerinden konuşulur, cevaplandırılır.

Diğer üç mesheb gibi Hanefî mezhebi de Ehl-i Hadis yolu üzerine müesseseseleşmiş bulunuyor. Kendisini hadis ilmine verenler bunu açıkça görürler. Onun için, **“Şer’î hükümleri Kur’an’dan sonra doğrudan doğruya hadisten almalı”** diyerek İmam-ı Âzam ve O’nun yüksek talebelerine dil uzatanlar, bu itirazı yapmadan önce kendileri hadis ilminde ilerlemeye çalışmalıdırlar.

Hadiste ilerleyip Hanefî mezhebinin kaynaklarına inenler, yukarıdaki sözle İmam-ı Âzam ve talebelerine dil uzatanların ne kadar koyu bir cehâlet içinde olduklarını anlayacaklardır.

Bunu söylerken şu noktayı da gözden kaçırmamak lâzımdır:

Her dört mezheb; namaz, oruç, hac, zekât ve muâmelatta mutlaka sahih bir hadisi ictihadına esas almıştır. Fakat bir müslüman, her hangi sahih bir hadis bilir de, bu hadisin kendi mezhebindeki bir meselede kaynak olarak kullanılmamış olduğunu farkederse, bunun bir sebebi olduğunu bilmelidir. İhtimaldir ki, kendi mezhebinin imamı o hadisi biliyordur. Fakat, bu imama göre daha sahih başka bir hadis o hadise aykırı düşmüş ondan dolayı bu hadis bir meselede kaynak olarak kullanılmamış olabilir.

Veya meselâ şöyle olabilir: Birinci hadis sahih olmakla beraber, Hazreti Resûlüllah’dan, daha sonraki bir tarihte ikinci bir hadis sâdır olmuş ve birinci hadis neshedilmiş olabilir. Veya müctehid imamın bildiği başka bir engel olabilir.

Böyle bir durumda, müslümana düşen kendi mezheb imamına uymasıdır. Böyle yaptığı takdirde onun için hiç bir mesûliyet yoktur. Çünkü, her ne kadar kendisi bilmesede mezheb imanının/müctehidinin bildiği bir delil vardır. Çünkü, onlar bir mesele hakkında kitap ve sünnetten bir delil buldukları zaman, ondan ayrılmazlar.

Onlar, ilimde olduğu gibi ibâdetinde takvâda da son derece ileri idiler. Şayet onlara Allah’ın yardımı olmasaydı, sadece maddî cihetleriyle ictihada güçleri yetmezdi.

İctihad/dinî bir mesele hakkında hüküm vermek, zamanımızdaki bazı kimselerin zannettikleri gibi kolay bir şey değildir. Onların bir kısmı ictihadın zorluğunu bilmediklerinden, bir kısmı da bu işin mes’ûliyetini kavrayamadıklarından, ictihad hevesine kapılmış bulunuyorlar. Zannediyorlar ki, kendilerine göre Kur’an’ın mânâsını bilirler ve biraz da hadis öğrenirlerse ictihad yapabilecekler...

Birkaç hadis biraz Arapça bilenin âlim, âlimden de öte müctehid zannedildiği, galiba zamanımıza ait bir gariplikti. Halbuki, böyleleri ancak orta derecede bilgiye sahip

müslümanlar olarak kabul edilmelidirler.

Böyleleri nerede, ictihad yapmak nerede!..

Böyleleriyle müctehid imamlar arasındaki uçurum, bir devlet memuruyla devlet başkanı arasındaki uçurum gibidir.

Lakin bu zavallılar; gafletleri, akıllarının azlığı, kendilerini beğenmek ve işin ciddiyet ve mes'ûliyetini bilememeleri sebebiyle, kendilerini bu mühim işe ehil zannediyorlar. Şeytan da boş durmuyor tabii. Yaptıkları işi onlara, **“Dinî ilimlerde araştırma yapmak”** olarak gösteriyor. Böyle yapmakla, **“İslamı ve ibâdetleri körü körüne değil de kimsenin aracılığı olmadan bile bile anladıklarını”** zannediyorlar.

Hele bir de sözümona kendi vardıkları neticeyle müctehid imamların ictihadları arasında farklılıklar görürlerse, o zaman demeyin keyiflerine. Onlara göre kendi vardıkları kesin doğru, müctehid imamlarınki ise yanlış ya, zannediyorlar ki, eski müctehidler yanlış yapmışlar, kendileri de onların yanlışlarını yakalamışlar.

Tabii bu durumda ne oluyor? Bu yeni müctehidler(!) eskilerini geçmiş, mezheb imamlarından daha âlim olmuş oluyorlar.

Baştan beri onları bu işe sevkeden bir varlık var: Şeytan. İşte tam onların bu kanaata vardıkları noktada o da tam mânâsıyla devreye giriyor ve olanca zehirini enjekte ediyor, vesveseyle **“Sen onlardan çok daha büyük âlimsin”** diyor.

Şeytanın bu iğvasına kapıldıktan sonra, artık bu eşi menendi bulunmaz müctehidlerimizi dinlemeye değer. Öyleyse dinleyin ne diyeceklerini...

Başlıyorlar, **“Hüm rical nahnü rical. Ben niye eski müctehidlere, meselâ İmam-ı Âzam’a uyacağım ki! Onlar da bir insan ben de bir insanım”** demeye.

Bu yanlış sözlerle başlıyorlarsa da iş burada bitmiyor. Peygamberler, şariatlarını yaymak için vazifeli oldukları gibi, bunlar da kendilerini yeni buldukları kendi doğrularını müslümanlara yaymakla vazifeli görüyorlar.

Akıllarınca eski müctehidlerin hatalarını yakalayıp kendileri de doğru yolu buldular ya, başlıyorlar bu doğruları insanlara yaymak için uğraşmaya. Ondan sonra tut artık onları tutabilirsen...

İmam Zeyleî'nin, Hidâye hadisleri üzerine yazdığı tahricine bakılacak olursa görülecektir ki, diğer mezhebler gibi Hanefî mezhebinin yolu da hadis yoludur. Ne var ki bu gerçeği söyleyen elbette sadece İmam Zeyleî değildir. Bütün ehli sünnet âlimlerinin söyledikleri aynıdır. Çünkü, müctehidlerin tamamı şu hususu kâide haline getirmişlerdir:

“Bir meselenin hallinde önce Kur'an-ı Kerim'den delil aranır. Orada bir delil bulunamazsa hadislere bakılır. Orada da bulunamazsa icmâdan delil aranır. İcmâda da delil bulunamayacak olursa, kitap, sünnet veya icmâdan ona en yakın olan bir meseleye kıyas yapılır.”

Şimdiki nevzulur müctehidler ise, kadîm müctehidlerin delil olarak kullandıkları hadislerin birçoğunu **“Gerçek hadis değildir”** diyerek kabul etmiyorlar. Şu hadis uydurma bu hadis uydurma diye diye koskoca hadis külliyatını kuşa çevirmeye çalışıyorlar.

Allah korusun, bu sakim gidişe göre bir müddet sonra ortada hadis diye bir şey kalmamış olur. Sonunda bu ümmetin peygamberi acaba hayatta hiç konuşmamış mı diye bir soru sorulacak olsa, bu muhteremler -hâşâ- **“Son peygamber konuşamıyordu”** demek mecburiyetinde kalacaklardır.

Onlara göre, **“Başka bir delil bulunmadığı takdirde zayıf hadisi bile kıyasa tercih**

eden” İmam-ı Âzam gibi müctehidler hadiste zayıf, İmam Gazâlî gibi âlimler kitaplarına uydurma hadisler almışlardır. Ama Alman filozof Kant’ın sözleri İslamî meseleler içinde yer alır, İngiliz müşteşrik Prof. William Montgomery Watt İslâmî meselelerde söz sahibidir, müslüman dostudur...

Yukarıdan beri vasıflarını çizmeye çalıştığımız zevatın, ictihad için lazım olan şartların ne olduğunu söyleyen eski âlimlere ayrıca bir kızgınlıkları daha var. Eski âlimlerin, **“İctihad yapabilmek için şu şu şartlar lâzımdır”** demelerine bozuluyorlar. Niçin? Çünkü o şartlar aranacak olursa kendileri ictihad yapamayacak, müctehidlik elden gidecek.

Onlara göre, eski müctehidleri bırakmalı, onun yerine her önüne gelen ictihad yapmalıdır.

Iyi ama haydi eski müctehidleri bıraktık, kendimiz de âlim değiliz bir şey bilmiyoruz. Ne yapacağız?

Oooo, düşündüğünüze bakın! Canım, yeni ve tap-taze müctehidlerimiz ne güne duruyor. Buyurun onlara uyun. Yani eskisini at, yenisine bak.

İşte onların nihâî hedefleri bu...

Evet hedefleri aslında kendilerinin müctehid olarak kabul edilmeleri ise de, bunu açıktan açığa söyleyemedikleri için başka şeyler söylüyorlar.

Bunlardan, **“Biz geçmişteki bir takım kimselerin (müctehidlerin) görüşleriyle amel edecek değiliz”** düşüncesinde olan bir şaşkın bir zaman şöyle diyordu: **“İctihadı sokağa taşımadığımız müddetçe kurtuluşumuz yoktur.”**

Yani ne olmalıymış? Sokaktaki her insan ictihad yapmalıymış. Bunun manası, İmam-I Âzam, İmam Şâfiî, İmam Mâlik veya İmam Ahmed ibni Hanbel’e ne boyun eğeceksin, **kendin pişir kendin ye** kabilinden, **kendi ictihadını kendin yap** demek...

Bu kafadaki birisi de şöyle diyordu, **“Başkalarının ürettiği fıkıhı tüketmek yerine, kendi fıkıhımızı üretmeliyiz.”**

Iyi ama herekes senin gibi eşi menendi bulunmaz âlim(!) değil ki! Kur’an-ı Kerim’i yüzüne okumayı bile bilmeyen müslümanlar nasıl ictihad yapacak?

Canım, onun cevabını yukarıda söyledik ya: Onlar da şimdiki cici müctehid-lere uysunlar...

Bir insan; utanmaz, niyeti bozuk, akli kıt olur buna rağmen ileri saflarda gözükmek isterse, sakım iddialara kapılır ve aynen böyle şeytanın vesvesesine ve nefs-i emmârenin tuzaklarına düşer.

Böyle, şeytanın oyuncak yaptığı kimseler her zaman bulunursa da ilmin ağırlığının revaçta olduğu zamanlarda makes bulamazlar. Daha çok ilmin azalıp ayağa düştüğü, cehâletin çoğalıp itibar gördüğü böyle zamanlarda ise kabul görürler.

Âlim olmaları şöyle dursun, aşağı seviyede bir talebe durumunda olan böyle kimseler için hazır pazar bulunduğu için bayağı kimseleri de peşlerinden sürükleyebilirler/sürükleyebiliyorlar.

İmam Münâvî, Câmiü’s-Sağîr’e yazdığı Şerh-i Kebir’de, Allâme ibni Hacer Heytemî’nin şu sözünü naklediyor:

“İmam Süyûtî ictihadda bulunabileceğini söyleyince, o asrın adamları ayaklandılar. Ashabın aralarında geçen meselelerden sorular sordular. Bu vecihlerden râcih olanı

(tercih edileni) müctehidlerin kâideleri üzerine söyle dediler. İmam Süyûtî, cevap vermekten de icctihad dâvâsından da vazgeçti.”

Şimdikiler, sözümona icctihadlar yaptıkları halde, “Kendilerinin icctihad yapmadıklarını, mezheb imamlarının icctihadla-rına sadık kaldıklarını söylüyor, **“Biz kendimiz icctihad yapmıyor sadece onların içinde hangisinin icctihadı doğruysa onu alıyoruz”** diyorlar.

Suçları kabahatlarından büyük. Hayallerinde oturtmuşlar karşılına mez-heb imamlarını, yine hayalen onları teker teker her mesele hakkında konuşturuyorlar. Mezheb imamları sanki talebe, bunlar da imtihan heyeti. Veya mezheb imamları maznun, bunlar da hüküm heyeti, hâkimler.

Hayallerinde mezheb imamlarını dinledikten sonra, **“Bu meselede sen, sen, sen yanlış söyledin. Sadece seninki doğru; ikinci meselede de seninki doğru”** diyerek, bir meselede birinin icctihadını diğer bir meselede başka birinin icctihadını kabul ederek mezheb çorbası yapıyorlar. Onların bu halleri, gözü iyi görmeyen bir devenin bir oradan bir buradan otlamasına benzer ki, bunun ilmi adı **“Mezheblerde telfik”**, ulemânın bu tavır hakkındaki hükmü ise şudur: **Zındıklık...**

“Şâfiî nasları kaybolrsa göğsümdeki ilimle doldururum” diyen Bahr sahibi bile icctihada ehil olmazken, onların ifadelerini bile anlayamayan bir takım kimseler nasıl icctihad yapacaklar!..

Televizyon ve gazeteler vasıtasıyla söz ve yazılarından haberdar olduğumuz bazı kimseler var ki, bunlar mevcut mezheblere ait fıkhi meselelerden bahsederken bile yanlışlar yapıyorlar. Reddettikleri mezhebin meselelerini bile daha noksansız olarak öğrenememişler...

Reddettikleri şeyi bile bilmeyenler mi âlim? Bunlar mı müctehid!..

Yok canım, bunlar müctehidlere çömez bile olamazlar...

Hoş onlar da zaten kendilerinin müctehid olduklarını söylemiyorlar. Bakara Sûresinin 11. âyetinde işaret buyurulan bazı kimseler gibi, **“Biz ıslah edicileriz, düzelticileriz”** diyorlar.

Mezheb imamlarımız bize yanlışlar bırakmışlar da bunlar o bizi yanlışlardan kurtaracaklar.

Esas bozup ifsat eden kendileri ama bilmiyorlar ki... (Bakara, 12)

Ali EREN